

VESNA NOSIĆ

Gimnazija "Matija Mesić", HR – Slavonski Brod

SUVREMENI TEKSTUALNI GRAFITI – VJEŽBE

Članak donosi podrijetlo i značenje riječi grafit, imena najvažnijih proučavatelja ovog fenomena u Hrvatskoj (Stipe Botica, Dražen Lalić, Anči Leburić, Nenad Bulat, Tomislav Šakić i Josip Užarević), vrste osnovnih i kombiniranih formi grafitnih izraza te klasifikaciju hrvatskih tekstualnih grafita prema sadržaju (temi), a zatim osnovne značajke tekstualnih grafita. Povijesni pregled svjetskih i hrvatskih grafita dan je u kratkim crtama. Nakon dviju pjesama o grafitima slijede primjeri slavonskobrodskih, hrvatskih i svjetskih grafitnih zapisa predočenih kroz zanimljivo osmišljene vježbe. Primjeri grafita uvrštenih u vježbe pronađeni su na zidovima Slavanskog Broda te u hrvatskim i svjetskim antologijama grafita. Građu o slavonskobrodskim grafitima skupljali su učenici općeg smjera Gimnazije "Matija Mesić" u Slavanskom Brodu u vremenskom rasponu od 2003. do 2013. godine. Prikupljenu građu predočili su javnosti kroz izložbu pod naslovom Brodski tekstualni grafiti 2003. – 2013. Izložba je održana u Gradskoj knjižnici Slavonski Brod u Mjesecu hrvatske knjige 2013. godine.

KLJUČNE RIJEČI: *grafiti, povijest grafita, teorija grafita, vježbe.*

UVOD

Grafiti su "natpisi ili crteži na javnim ili privatnim površinama (fasadama, ogradama, zidovima, pločnicima, mostovima, vlakovima, tramvajima i sl.), tj. popularno-kulturna i umjetnička forma koja čini javno vidljiv oblik slike, crteža ili zapisa" (Šakić 2010: 31). Zastupljeni su na mnogim mjestima diljem svijeta. Pripadaju ponajprije nacionalnim subkulturama, a ujedno stvaraju svjetsku subkulturu.

Izradi ovoga rada prišla sam s namjerom da proučim literaturu o grafitima, izdvojim primjere iz slavonskobrodске, hrvatske i svjetske riznice te napišem metodičku radionicu iz tekstualnih grafita.

Rad je koncipiran u tri poglavlja.

Prvi dio, *Teorija grafita*, ukratko objašnjava podrijetlo i značenje riječi grafit, navodi imena najznačajnijih hrvatskih proučavatelja ovoga fenomena, predočava osnovne forme grafita i kategorije grafita prema sadržaju.

Drugi dio, *Povijest grafita*, donosi kratki prikaz povijesti svjetskih i hrvatskih grafitnih zapisa.

Treći dio, *Prilozi* (Zadane vježbe s rješenjima), sadrži dvije pjesme i nastavne listiće s različitim tipovima zadataka za deset skupina.

1. TEORIJA GRAFITA

Riječ *grafit*, prema Bratoljubu Klaiću, potječe iz grčkog (*grafo* – pišem) odnosno iz talijanskog jezika (*graffito* – natpis ugreben u zidu, urezan crtež) (Klaić 1982: 496).

Grafit je za Stipu Boticu "urezan, utisnut natpis ili crtež na zidu ili nekoj drugoj površini. Riječima i slikama, s pomoću pisaljke/boje/spreja, stvaraju se rečenice, parole i figure, najčešće duhovita i zajedljiva sadržaja" (Botica 2001: 80). Josip Užarević je uočio da su "ulice, trgovi, fasade, podzemni prolazi, nadvožnjaci, mostovi (...) stadioni, škole, učenički i studentski domovi" (Užarević 2012: 109) najčešći javni urbani prostori na kojima se ostvaruju grafiti.

Temeljito istraživanje grafitu u Hrvatskoj započeo je Dražen Lalić sa suradnicima Anči Leburić, Nenadom Bulatom i drugima. Među značajnije povjesničare i(li) teoretičare grafitu kasnije su se svrstali Stipe Botica, Arif Ključanin, Reana Senjković, Vlatka Filipčić-Maligec, Zvonimir Mrkonjić, Tomislav Šakić i Josip Užarević.

Grafiti se ostvaruju u nekoliko osnovnih formi. Anči Leburić razlikuje tri vrste osnovnih formi grafitnih izraza: "To su:

1. simbolička forma
2. slikovna forma i
3. tekstualna forma" (Lalić i dr. 1991: 63-64).

Pridodala im je i tzv. kombinirane vrste formi grafitnih izraza: "To su:

1. simboličko-slikovna (1, 2)
2. simboličko-slikovno-tekstualna (1, 2, 3)
3. simboličko-tekstualna (1, 3)
4. slikovno-tekstualna (2, 3)" (Lalić i dr. 1991: 64).

Teme hrvatskih grafitu su brojne. Dražen Lalić klasificirao ih je prema sadržaju (temi) u sljedeće kategorije:

- " 1. grafiti vezani uz odnos prema životu (svjetonazorski)
2. glazbeni grafiti
3. grafitivezani uz školu
4. grafitivezani uz alkohol i opojna sredstva
5. grafiti vezani za grupu i prijateljstvo
6. grafiti vezani za ljubav i seks (opsceni sadržaji)
7. grafiti vezani uz nasilje
8. humoristički grafiti
9. motociklistički (automobilistički) grafiti
10. nacionalni grafiti
11. političko-ideološki grafiti
12. religijski grafiti
13. sportsko-navijački grafiti
14. teritorijalni grafiti i
15. ostali grafiti" (Lalić i dr. 1991: 62-63).

U svakoj navedenoj kategoriji zrcali se suvremena hrvatska društvena stvarnost.

Osnovne značajke tekstualnih grafita su brzina nastanka, anonimnost, nelegalnost, aktualnost, sažeta forma i kratkoća trajanja. Odlikuje ih jednostavnost i komunikativnost, a često i katarzičnost. U "grafitima sve vrvi od iskričavosti, nadmudrivanja, trpkog humora, samohvala, poruga" (Botica 2010: 393). Pišu se standardnim hrvatskim jezikom i razgovornim ili kolokvijalnim jezikom te dobnim žargonom, često bez poštivanja pravopisne norme.

2. POVIJEST GRAFITA

Grafitni zapisi zabilježeni su u mnogim starim kulturama.

Prvi grafiti nastali su u pretpovijesno doba (špilja Lascaux, Francuska i Altamira, Španjolska), a kasnije su zabilježeni u Sredozemlju (stari Egipat), antičkoj grčkoj i rimskoj kulturi.

Suvremeni grafiti nastali su u Americi u Philadelphiji 1960-ih godina. U sljedećem desetljeću New York je postao svjetsko sjedište grafitne djelatnosti, a izvor je hip-hop kultura u *rap*-glazbi Bronxa. Iz Amerike su se postupno proširili u većinu gradova širom svijeta.

Prvi hrvatski grafiti napisani su u srednjem vijeku (Salona – epitafi i epigrami), a pisani su i kasnije.

Noviji hrvatski grafiti pojavili su se nakon Drugog svjetskog rata; bile su to "političke parole i ideološke krilatice" (Mrkonjić 2006: 128). Suvremeni grafiti javili su se 1980-ih godina u Zagrebu, a zatim i u većim hrvatskim gradovima. Nastajali su po uzoru na zapadnoeuropske i američke grafite. U početku su smatrani urbanim vandalizmom jer su pisani na javnim prostorima, kriomice, bez dopuštenja. Kasnije su neki gradovi ozakonili pojedina područja za grafitnu djelatnost koja ponekad prerasta i u tzv. uličnu umjetnost. Na taj način nastaju murali – veliki zidni crteži.

Autori grafita (grafitoskriberi, grafitari) najčešće su mladići, anonimni adolescenti ili skupine adolescenata u urbanim sredinama. Oni žele ostaviti svoj autohtoni trag pobune u beznadnom betonskom gradskom sivilu. Konzumenti grafita (potrošači, recipijenti) su, slučajni ili namjerni, prolaznici koji ih iščitavaju kao "izlog subkulture" (Lalić i dr. 1991: 36).

3. PRILOZI (ZADANE VJEŽBE S RJEŠENJIMA)

Treći dio rada sadrži dvije pjesme (Grafitni vremeplov, Poruka na zidu)¹ i vježbe s različitim tipovima zadataka za deset skupina.

¹ Pjesme je napisala Vesna Nosić.

Grafitni vremeplov

U grafitni vremeplov sjednimo i
 kroz jezične natpise krenimo.
 Prvi grafit, mnogi to ne znaju,
 nastao je davno – još u raju.
 Adamu je pala čudna misao,
 na stablu je Evi poruku zapisao:
 VIDIMO SE U OSAM KOD JABUKE.
 Tako započese grafiterske muke.
 U grafite Adam, ne znajući, krenu
 da bi upoznao Evu – prvu ženu.
 Mnogi su "črte i reze" potom pisali,
 poetiku grafita anonimno napisali:
 javni prostori, tajnost, kratkoća,
 pobuna, oštrina, humor, jasnoća;
 jednostavnost, katarza i poruga –
 osnovne su značajke zidnih poruka.
 Teme razne – egzistencijalne najviše.
 Zid postoji da se na njemu misao zapiše.
 MISLIM. DAKLE, POSTOJIM.
 POSTOJIM. DAKLE, BOLJE DA NE MISLIM.
 PIŠEM GRAFITE. ZNAČI – POSTOJIM.
 Pisati i postojati, biti ovdje i sada –
 značajka je svakog grafitnog rada.
 Od raja pa sve do današnjih dana
 poetika grafita dopisala se i sama.

Poruka na zidu
 (prema Oblaku D. Cesarića)

U predvečerje, iznenada,
 Ni od kog iz ulice gledan,
 Pojavio se na vrhu zida
 Grafit jedan.

Mladi grafter ga je pisao
 Kriomice, u žurbi, jasno,
 Al' nitko ga pročitao nije.
 Spušta se noć, već je kasno.

Prolaznici svi podosta žure.
 Nekamo idu, neprestano jure.
 Nitko da svrne pogled na grafit.
 Zapazi ga tek čovjek napit.

NIJE MI TEŠKO BITI SAM -
 JA SAM GRAFIT ZAPISAN.
 Pročita čovjek na zidu poruku.
 Prigrli svoju životnu muku.

I pođe dalje sasvim sam,
 Al' ipak u srcu radostan.
 Sjetio se:
 Ja sam zapisan u Božji dlan!

GRAFITI

1. SKUPINA

1. Dopišite nastavni predmet u koji možete svrstati pojedini grafit.

1. Vrati se kući, sine Edipe. Sve ti je oprošteno. mama
 Samo preko mene mrtvog. tata
hrvatski jezik
2. $2+2=5$ za ekstremno velike vrijednosti broja 2.*²
matematika
3. Nisam se džabe popeo na vrh hranidbenog lanca da bih bio
 vegetarijanac.*
biologija
4. Vidio sam Picassov autoportret. Bože, na što je taj ličio!
likovna umjetnost
5. Bog je mrtav. Nietzsche
 Nietzsche je mrtav. Bog
filozofija
6. Hvala Bogu, ateist sam!
vjeronauk

2. Novo značenje grafita nastaje trima postupcima: zamjenom, dodavanjem i preusmjeravanjem. Napišite postupak kojim je nastao pojedini grafit.

1. Um caruje, baja, al' snaga dobro dođe.* a) dodavanje 1.
2. Bolje ispasti budala nego iz aviona.* b) zamjena 3.
3. Tko radi, ne sjedi u vladi. c) preusmjeravanje 2.

3. Razvrstajte grafite prema sadržaju (temi) u grafite vezane uz određeni odnos prema životu (svjetonazorski), glazbene i humoristične grafite.

1. Ne slušajte narodnjake, umrite prirodnom smrću.*

glazbeni

² Primjeri označeni zvjezdicom zapisani su na "zidnim slavonskobrodskim novinama".

2. Zvoni! Kucanje ne radi.	<u>humoristični</u>
3. Ako nemaš nikakvih šansi, iskoristi ih.	<u>humoristični</u>
4. U raj u je lijepo, ali u paklu je prava ekipa.*	<u>svjetonazorski</u>
5. Samo nemoj po glavi, družo plavi... *	<u>glazbeni</u>
6. Obična je laž da postoje rasisti i rase.*	<u>svjetonazorski</u>
7. Volim posao. Fascinira me. Mogu tako satima sjediti i gledati.	<u>humoristični</u>
8. Skupo prodaj svoju kožu.*	<u>svjetonazorski</u>
9. Punk's not dead.	<u>glazbeni</u>
10. Ako su svi za i ja sam protiv.	<u>humoristični</u>

GRAFITI

2. SKUPINA

1. Povežite grafite s "književnim minimalističkim žanrovima".

1. Tko se mača laća, la kukarača.*	a) grafit-antiaforizam 3.
2. Vaše smeće, naše smeće. Romi	b) grafit-antiizreka 1.
3. Tko je glup, nije pametan.	c) grafit-antislogan 2.

2. Razvrstajte grafite prema sadržaju (temi) u grafite vezane uz alkohol, grafite vezane uz nasilje i humoristične grafite.

1. You hit me, we hit you!*	<u>g. vezan uz nasilje</u>
2. Čovjek je naše najveće blago. ljudožder	<u>humoristični</u>
3. Zamislite da organiziraju rat, a da nitko ne dođe.*	<u>g. vezan uz nasilje</u>
4. Hrana je navika; piće drži čovjeka.*	<u>g. vezan uz alkohol</u>
5. Pio na litre, umro od kapi.*	<u>g. vezan uz alkohol</u>
6. Dole represija!*	<u>g. vezan uz nasilje</u>
7. Jedino se u ratu isplati biti promašen slučaj.	<u>humoristični</u>
8. Neki piju od tuge, neki od radosti, a ja od jutra.*	<u>g. vezan uz alkohol</u>
9. Kontra mraku, kontra sili!*	<u>g. vezan uz nasilje</u>

3. Prepoznajte književno djelo i autora uz kojeg je vezan određeni grafit.

1. Biti ili ne biti... Ima li još pitanja?
Hamlet, William Shakespeare
2. Odmah se vraćam. Godot
U očekivanju Godota, Samuel Beckett
3. Vuk dlaku mijenja, ali Crvenkapicu nikada.
Crvenkapica, Jacob i Wilhelm Grimm
4. Edip je prvi premostio jaz između generacija.
Kralj Edip, Sofoklo
5. Gdje je Troja? Pitajte nekog konja.
Ilijada, Homer
6. Fjodore, svrati na čaj. Idiot
Idiot, Fjodor Mihajlovič Dostojevski

GRAFITI

3. SKUPINA

1. Prepoznajte i napišite mudru izreku od koje je nastao pojedini grafit.

1. Ne ostavljaj za sutra ono što možeš za prekosutra.
Ono što možeš napraviti danas ne ostavljaj za sutra.
2. Mi imamo po nekoliko problema za svako rješenje.
Za svaki problem postoji rješenje.
3. Oko za oko, pasta za zube.*
Oko za oko, zub za zub.
4. Prvo skoči pa onda...padni.
Prvo skoči pa onda reci hop!
5. Bolje vrabac u ruci nego kamenčić u cipeli.
Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.
6. Od kolijevke pa do groba najljepše je u kolijevci.
Od kolijevke pa do groba najljepše je đaćko doba.
7. Tko rano rani, ima podočnjake.*
Tko rano rani, dvije sreće grabi.

2. Razvrstajte grafitre prema sadržaju (temi) u grafitre vezane uz opojna sredstva, motociklističke grafitre i glazbene grafitre.

1. Dolje droga! Dajte nam ćevape!
g. vezan uz opojna sredstva
2. Motorijada SB*
motociklistički g. _____
3. Trava je zakon. Dopisano: Sataraš je zakon.* g. vezan uz opojna sredstva
4. S pojačalom smo jači.*
glazbeni g. _____
5. Dida travu sadija, tata travu bra i sušija, ja je pušija.*
g. vezan uz opojna sredstva
6. Motobikers susret Slavonski Brod*
motociklistički g. _____
7. Punk punkerima, šminka šminkerima!*
glazbeni g. _____

3. Povežite grafitre s "književnim minimalističkim žanrovima".

1. Moramo sustavno istražiti slučajnosti. a) grafit-politička parola 2.
2. Živjela JNA (prekriženo slovo N) b) grafit-frazem 3.
3. U sosu sam. ćufta c) grafit-paradoks 1.

GRAFITI

4. SKUPINA

1. Dopišite nastavni predmet u koji možete svrstati pojedini grafit.

1. Tko je lud, ne budi mu komparativ.
hrvatski jezik _____
2. Infarkt, ma kakav da je, od srca je.
biologija _____
3. Kolumbo, idiote radoznali!
geografija _____
4. Lako je Napoleonu – izdahnuo je na Heleni.
povijest _____
5. Boli me uho za sve! Vincent van Gogh
likovna umjetnost _____
6. Prvi grafit u povijesti glasi: Eva, vidimo se u osam kod jabuke. Adam
vjeronauk _____

2. Razvrstajte grafite prema sadržaju (temi) u nacionalne, humoristične i teritorijalne grafite.

1. Nikad se zaboravit neće
lice straha, izgubljene sreće,
nijedna bomba, nijedna granata,
nijedna suza u oku Hrvata!* nacionalni g.
2. Netko će drugi morati platiti ceh – mi ovakav život nismo naručili.
humoristični g.
3. Ante Gotovina – heroj, a ne zločinac!* nacionalni g.
4. Wampir City voli pity.* teritorijalni g.
5. Not welcome to Wampir City.* teritorijalni g.
6. Izgubio sam vjeru u sebe, vjeru u ljubav, vjeru u svijet. Jedinu nadu sam
pronašao u igli. Sad heklam i super mi je!
humoristični g.
7. U čast generalu!* nacionalni g.
8. Nitko ne preživi život. Svi na kraju umru. humoristični g.

3. Prepoznajte stilska izražajna sredstva.

1. Oko za oko, jezik za zube. asonancija, aliteracija
2. Suza je himna ljubavi. metafora
3. Izbjegavaj život. Mogao bi te ubiti. personifikacija
4. Život – Rad – Užas! (na Zavodu za zapošljavanje)* elipsa

GRAFITI

5. SKUPINA

1. Prepoznajte stilska izražajna sredstva.

1. Budućnost nam je jasna, a prošlost – kako se dogovorimo. antiteza
2. Ima li života prije smrti? paradoks
3. Tko leži, ne bježi.* antiteza
4. Ni budućnost nije kao što je nekad bila. poredba

5. Tko laže, taj i krade.
Tko krade, taj i ima.
Tko ima, budi mu prijatelj.* anafora
6. Vodite ljubav, a ne rat – jeftinije je.* antiteza

2. Grafite napisane engleskim jezikom prevedite na hrvatski jezik.

1. No jobs, no schools, no problems!.*
Nema posla, nema škola, nema problema!
2. You don't need planning permission to build castle on the sky.*
Ne trebaš građevinsku dozvolu za gradnju dvorca na nebu.
3. Strangers in the night. Sida in the morning.
Stranci u noći. Sida ujutro.

3. Dopiшите nastavni predmet u koji možete svrstati pojedini grafit.

1. Berlinski zid je srušen. Ostao je još Berlin.
povijest
2. Glavni grad Japana je Sony.
geografija
3. Mislim, dakle, neoženjen sam.
filozofija
4. Subjekt traži objekt radi glagola.
hrvatski jezik
5. Vozim se samo jednu stanicu. ameba*
biologija
6. Samo Adam nije imao punicu. Po tome znamo da je živio u raju.
vjeronauk
7. Sunce sija k'o tepsija, u srcu mi depresija.
psihologija
8. Život na Antlantidi je čista utopija.
povijest
9. Moždani udar zna biti udarac u prazno.
biologija

GRAFITI

6. SKUPINA

1. Razvrstajte grafite prema sadržaju (temi) u grafite vezane uz grupu i prijateljstvo, humorističke i religijske grafite.

1. Sveti Ante, ako si u stanju, uzmi Stipu i vrati nam Franju.
Sveti Ante, da se mene pita, uzmi oba i vrati nam Tita.* humoristični g.
2. Isus Krist religijski g.
3. Primam mito vrlo povoljno.* humoristični g.
4. Prodajem kuću na klizištu za malo kuna; nije puno prešla.* humoristični g.
5. Ako novac ne donosi sreću, onda mi ga vratite.* humoristični g.
6. Hrvatska danas. Umro je poštenu Hrvat.
Obdukcijom će se utvrditi od čega je živio.* humoristični g.
7. Malo nas je, al smo glupi.* g. vezan uz grupu
8. Brak je ono što dolazi poslije života, a prije smrti.* humoristični g.
9. Ako ne možete živjeti jedno bez drugoga, vjenčajte se pa ćete moći.
humoristični g.

2. Razvrstajte stilska izražajna sredstva.

1. Ja nisam kao druge djevojke. Ja sam kao prve. poredba
2. Bolje stajati na mjestu, nego trčati u propast. antiteza
3. Država skrbi o nama tako da nam uzima koru kruha.* ironija
4. Blažen je onaj tko nema što za reći – a ipak šuti. paradoks, epitet
5. U meni se bore genij i budala. Bojim se da pametniji ne popusti!
antiteza
6. Gladan čovjek je sit života. epitet, antiteza

3. Povežite grafite s "književnim minimalističkim žanrovima".

1. Kraljevstvo za konjak. a) grafit-frazem 2.
2. Nije sve u svemu. b) grafit-izreka 1.
3. Mikrob kaže svojoj curi: Pokrij se.
Opet nas gleda onaj s mikroskopom. c) grafit-vic 3.

GRAFITI

7. SKUPINA

1. Prepoznajte autora, književno djelo i književnu vrstu.

1. Čekajući Godota. – Bolje i njega nego Anu.
Samuel Beckett, U očekivanju Godota, drama
2. Rekla mi je: "Romeo, bit ću tvoja Julija." Pobjegao sam jer ne želim umrijeti mlad!
William Shakespeare, Romeo i Julija, drama
3. "Mogu li pomoći?" Zadnja Sizifova rečenica.
autor nepoznat, Mit o Sizifu, mit
4. Sve više izgledam kao Dostojevski: život posvećujem jednom idiotu.
Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Idiot, roman
5. Daj se, Ines, već jednom, majke ti!
Arsen Dedić, Ne daj se, Ines, pjesma
6. Um caruje, Dundo Maroje!
Marin Držić, Dundo Maroje, drama

2. Razvrstajte grafite prema sadržaju (temi) u grafite vezane za ljubav, sportsko-navijačke grafite i grafite o grafitima.

1. Volim te, mama, al' ne više od Dinama.* sportsko-navijački g.
2. Što ih više šarate, to ih više ima.* g. o grafitima
3. U ovom dijelu grada bila boja vlada.* sportsko-navijački g.
4. Ljubav je važna bez obzira na agregatno stanje.* g. vezan za ljubav
5. I kad gube i kad tuku, uvijek virni svom Hajduku.* sportsko-navijački g.
6. Bilo kuda, grafit svuda.* g. o grafitima
7. Ivana, još uvijek te volim najviše, najviše na svijetu.
 Tvoj Coflek* g. vezan za ljubav
8. Volim te, Mrvice. Ne mogu bez tebe.* g. vezan za ljubav
9. Uvijek me uhvate dok pišem graf* g. o grafitima

3. Povežite grafite s "književnim minimalističkim žanrovima".

1. Fanatici su sposobni za sve i za ništa drugo! a) grafit-paradoks 1.
2. Vozite sigurno – vozite tenk. b) grafit-slogan 2.
3. Smrt fašizmu, sloboda anarhizmu. c) grafit-politička parola 3.

GRAFITI

8. SKUPINA

1. Dopišite nastavni predmet u koji možete svrstati pojedini grafit.

1. Najbolje što Mozart nikada nije napisao bila je Beethovenova Deveta.
glazbena umjetnost
2. Richard Lavljeg Srca bio je prvi čovjek podvrgnut transplantaciji.
povijest
3. Tko ranije umre, duže je mrtav.
logika
4. Ne sviđaju mi se Rubensova platna – skupe se poslije pranja.
likovna umjetnost
5. Volim plavu boju zato što je slična crvenoj. daltonist
biologija
6. Volim ljude, ali ih teško nalazim. Diogen
filozofija

2. Razvrstajte grafite prema sadržaju u političko-ideološke, glazbene i humoristične.

1. All is rock'n'roll.* glazbeni g.
2. Bob Marley* glazbeni g.
3. U stvarnosti je realnost sasvim drukčija. humoristični g.
4. Kad se ugasi svjetlo, svi smo crni.* političko-ideološki g.
5. Smeće u smeće. (Stilizirana figura čovjeka baca nacističku svastiku u koš za smeće. Kasnije je preko svastike napisano slovo U.)*
političko-ideološki g.
6. Pokvario mi se pješčani sat. Ide 3 zrnca unazad. humoristični g.
7. Radi od otvaranja do zatvaranja. humoristični g.
8. Proleterci svih zemalja, ujedinite se s proleterkama. humoristični g.
9. Živi kao da ti je svaki dan posljednji i... vidjet ćeš – jednog ćeš dana biti u pravu. humoristični g.

3. Povežite grafite s "književnim minimalističkim žanrovima".

1. Vratite nam budućnost. a) grafit-pjesmica 3.
2. Naš zrak ima jednu prednost: vidimo što udišemo.* b) grafit-aforizam 1.
3. Tiho će Sava teći,
cijelom će svijetu reći:
ja čuvam hrvatski rod,
ponosni Slavonski Brod.* c) grafit-paradoks 2.

GRAFITI

9. SKUPINA

1. Prepoznajte i napišite izreku od koje je nastao pojedini grafiti.

1. Budimo nemogući, tražimo realno!
Budimo realni, tražimo nemoguće!
2. Malo nas je, al' smo glupi.
Malo nas je, al' nas ima!
3. Oženjen sam, dakle, ne mislim.
Mislim, dakle jesam.

2. Razvrstajte grafite prema sadržaju u nacionalne, političko-ideološke i humoristične grafite.

1. Živi život. Platit ćeš poslije. humoristični g.
2. Srce Hrvata kuca za brata. nacionalni g.
3. I ova se vlast boji grafita. političko-ideološki g.
4. OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK. nacionalni g.
5. Žene se dijele na udovice i na one koje rade na tome. humoristični g.
6. Zapad je najbolja obmana. političko-ideološki g.
7. Pošteni ljudi su nekada manje krali. humoristični g.
8. Nitko nije beskoristan. Uvijek se može iskoristiti kao loš primjer. humoristični g.

3. Prepoznajte stilska izražajna sredstva.

1. Vlada je odlučila štedjeti: odsad dva ministra mogu imati jedan mozak. ironija
2. Ružnoća ima jednu prednost u odnosu na ljepotu – trajnija je. antiteza
3. Ljudi se razlikuju po tome što imaju jednaka prava. paradoks
4. Industrija je najbolji slikar mrtve prirode. ironija
5. Kupujemo starudiju, prodajemo antikvitete. antiteza
6. Tražim samoću. Tko će sa mnom? paradoks
7. Kakav je to zid na kojem ništa ne piše? * retoričko pitanje

GRAFITI

10. SKUPINA

1. Ispravite jezične pogreške.

1. Sviježe okrečito. Ne šaraj.*	_____	Sviježe okrečeno.
2. Jel' smo mi normalni?*	_____	Jesmo li mi normalni?
3. Ko je istuko malog Ivicu?*	_____	Tko je istukao malog Ivicu?
4. Ovo sam ja napiso.*	_____	Ovo sam ja napisao.
5. Ako ćete šarat šarajte.*	_____	Ako ćete šarati, šarajte.
6. Ovolko se nisam ubio ni za novu godinu.*	_____	<u>Ovoliko se nisam ubio ni za Novu godinu.</u>

2. Dopišite nastavni predmet u koji možete svrstati pojedini grafit.

1. Kisik je pronađen tek 1874. Nije utvrđeno kako su ljudi disali prije toga.
_____ biologija _____
2. Dosta sam hodao. Bik Koji Sjedi, indijanski poglavica.
_____ povijest _____
3. E, baš bih to volio vidjeti! Homer.
_____ hrvatski jezik _____
4. Adam je sreo Evu i okrenuo list.
_____ vjeronauk _____
5. Mislim, dakle, postojim. Postojim, dakle, bolje da ne mislim.
_____ filozofija _____
6. Život bi bio puno lakši kad ne bi bio tako težak.
_____ logika _____

3. Razvrstajte grafite prema sadržaju u grafite o grafitima i humoristične grafite.

1. Čabe ste krečili. Dopisano: Čabe si se ti školovao.*
_____ g. o grafitima _____
2. Odmah se vraćam. Dođite sutra.
_____ humoristični g. _____
3. Ne smeta me što sanjam na engleskom, ali me nerviraju njemački titlovi.
_____ humoristični g. _____
4. Luda sam jer sam glupa pa uvijek ispadnem blesava.
_____ humoristični g. _____
5. Ako nemate novca za televizor, kupite poster. Jefitini je, samo se slabije čuje.
_____ humoristični g. _____

ZAKLJUČAK

Tema članka su suvremeni tekstualni (tekstni, verbalni) grafitni izrazi. Članak sadrži definiciju pojma grafit, imena najznačajnijih hrvatskih povjesničara i teoretičara grafita, vrste grafita i obilježja tekstualne forme grafita te sažet povijesni prikaz svjetskih i hrvatskih grafita.³

Metodička radionica obuhvaća vježbe s različitim tipovima zadataka za deset skupina. U zadacima je trebalo:

1. dopisati nastavni predmet u koji se može svrstati pojedini grafit
2. napisati postupak kojim je nastao neki grafit
3. razvrstati grafite prema sadržaju (temi)
4. povezati grafite s "književnim minimalističkim žanrovima"
5. prepoznati autora i književno djelo uz koje je vezan određeni grafit
6. prepoznati i napisati izreku od koje je nastao pojedini grafit
7. prepoznati stilska izražajna sredstva
8. prepoznati autora, književno djelo i književnu vrstu uz koju je vezan određeni grafit
9. ispraviti jezične pogreške i grafite napisane engleskim jezikom prevesti na hrvatski jezik.

Dakle, zastupljeno je nekoliko tipova zadataka primjene književnih i jezičnih sadržaja:

1. zadaci za samostalno zaključivanje
2. stvaralački zadaci
3. zadaci koji povezuju književne sadržaje s nastavom hrvatskog jezika i
4. zadaci koji povezuju književne sadržaje s drugim nastavnim predmetima: geografijom, matematikom, biologijom, likovnom i glazbenom umjetnošću, poviješću, logikom, filozofijom, vjeronaukom i sociologijom.

Primjeri grafita uvrštenih u radionicu (vježbe) pronađeni su na zidovima Slavenskog Broda te u hrvatskim i svjetskim antologijama grafita (knjige, Internet). Brodske grafite su zapisivali i(li) fotografirali učenici općeg smjera Gimnazije "Matije Mesić" od 2003. do 2013. godine. Sakupljena građa je sistematizirana i klasificirana, a zatim prezentirana javnosti kroz izložbu održanu u Gradskoj knjižnici Slavonki Brod potkraj 2013.godine.

Osnovna obilježja grafita su brzina nastanka, anonimnost autora i nelegalnost, sažeta forma i jednostavnost izraza, komunikativnost i kratko vrijeme trajanja. Ispisuju ih grafiteri, najčešće adolescenti, isključivo u gradskim sredinama ostavljajući svoj autohtoni trag pobune, svoj komentar društvene stvarnosti. Grafiti, tako, postaju "izlog subkulture" (Lalić i dr. 1991:36), a tekstualni grafiti i svojevrstne "gradske zidne novine" – novi medij za čitanje.

³ Opširniji prikaz suvremenih slavonskobrodskih simboličkih, slikovnih i tekstualnih grafita, kao i izbor iz suvremene slavonskobrodske tekstualne grafitne produkcije, nalazi se u članku: Nosić, Vesna. 2013. "Brodski tekstualni grafiti". *Croatica et Slavica Iadertina* 9,2: 531-543.

LITERATURA

- Botić, Stipe. 2001. "Grafiti i njihova struktura". *Umjetnost riječi*, XLV, 1: 79-88.
- Botić, Stipe. 2010. *Suvremeni hrvatski grafiti*. Zagreb: Naklada Pavičić.
- Klaić, Bratoljub. 1982. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Lalić, Dražen, Leburić, Anči, Bulat, Nenad. 1991. *Grafiti i subkultura*. Zagreb: Alinea.
- Mrkonjić, Zvonimir. 2006. *Tvar kao pamćenje (likovni eseji)*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.
- Nosić, Vesna. 2013. "Brodski tekstualni grafiti". *Croatica et Slavica Iadertina* 9,2: 531-543.
- Šakić, Tomislav. 2010. "Grafiti". *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. 2. Čakovec: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: 31.
- Užarević, Josip. 2012. *Književni minimalizam*. Zagreb: Disput.

CONTEMPORARY TEXTUAL GRAFFITI - EXERCISES

The article deals with the origin and the meaning of the word graffiti, the names of the most important students of this phenomenon in Croatia (Stipe Botić, Dražen Lalić, Anči Leburić, Nenad Bulat, Tomislav Šakić and Josip Užarević), the types of basic and combined forms of graffiti expressions and the classification of Croatian textual graffiti according to their subject matter as well as the main characteristics of textual graffiti in general. There is also a short historical overview of graffiti from all over the world and Croatia.

After two poems about graffiti there are a few graffiti from Slavonski Brod, Croatia and from all over the world presented through interesting exercises. Those graffiti have been found on the walls in Slavonski Brod and in various graffiti collections and anthologies. The material about graffiti in Slavonski Brod was collected by the students of Matija Mesić General Programme Secondary School in Slavonski Brod from 2003 to 2013 and presented to the public at the exhibition of the Brod textual graffiti from 2003 to 2013 in the City Library in Slavonski Brod during the Croatian Book Month in 2013.

KEY WORDS: *graffiti, the history of graffiti, the theory of graffiti, exercises.*

